

Lluís Casassas coneixia molt bé Barcelona, com ho demostra tant la seva tesi doctoral (*Barcelona i l'espai català*) com el treball amb Pau Vila a la *Geografia de Catalunya* de l'Editorial Aedos de 1974 en els capítols sobre Barcelona i el Barcelonès. La meua formació en aquest camp es limitava a les lectures sobre la reorganització de l'Administració local i del Greater London al Regne Unit i a algunes pràctiques sobre tècniques de regionalització.

Vaig aprendre molt del mestratge de Lluís Casassas. Servia entre altres qüestions per posar en relleu continuament les limitacions d'aplicar certs models de l'experiència comparada internacional a la realitat d'aquí. Vam tenir la col·laboració inestimable i entusiasta de Ferran Junca, amb els estudis d'Econòmiques acabats de poc, i d'Eduard Domènech, estudiant de l'últim curs d'Arquitectura.

En un article publicat al diari *Avui*, el 28 de desembre de 1983, i titulat «La divisió territorial: Barcelona, ciutat metropolitana i Catalunya», vam fer un cert balanç de l'experiència de Barcelona pensant en la discussió de l'organització territorial de Catalunya. Podria ser ben bé el resum dels meus arguments d'avi:

“Com a autors del llibre *L'organització territorial i administrativa de Barcelona* publicat l'any 1981, ens satisfà l'aprovació, per part del Ple de l'Ajuntament, de la nova divisió de la ciutat en deu districtes municipals. La proposta aprovada presenta algunes diferències respecte de la proposta de 1981 de nou districtes: l'Exemple més gran, la divisió de l'agrupament Horta-Sant Andreu i del de Sagrada Família-Guinardó i la creació del districte de les Corts. Aquestes diferències són el resultat de dos anys i mig de treballs addicionals i, especialment, de la negociació institucional i política i de la participació de les entitats interessades.

La divisió recull principis i propostes essencials del nostre estudi de 1981: la Ciutat Vella i l'Exemple considerats com les unitats

organitzadores de la Barcelona central; l'agrupament Sant-Monjuïc-Zona Franca, l'existència dels cinc districtes a la Barcelona de l'Est, la necessitat de considerar conjuntament els condicionants territorials i els de la gestió pública i la descentralització dels serveis públics, les causes i efectes dels quals són territorialment aïllables.

[...] La primera pregunta que es planteja fou: ¿per què calia una nova divisió de la ciutat? Els punts de partida eren la necessitat de millorar els serveis i la voluntat d'apropar al ciutadà la gestió municipal. El contingut d'aquesta descentralització, que també pot modificar la dependència de prop de 4.000 funcionaris municipals, demanava la reconsideració dels districtes actuals, vigents des de 1949, que dividien barriades històriques i presentaven importants diferències en població, en extensió i en problemàtica, com a resultat del creixement de prop de 700.000 persones experimentat per la ciutat d'aleshores ençà.

¿Quina havia de ser l'extensió dels nous districtes? D'entrada hi havia tres alternatives: la d'institucionalitzar els barris històrics (a Barcelona entre 33 i 50), la de considerar les grans barriades (entre 15 i 20) i la de preveure el remodelatge dels districtes actuals. Considerar les grans barriades tenia una certa lògica: era el reconeixement del pas de la Barcelona del 1900, amb deu districtes municipals i 537.000 habitants, a la Barcelona dels anys vuitanta, amb una població que ratlla els dos milions.

L'elecció de la tercera alternativa comporta unes conseqüències respecte a quatre qüestions bàsiques que s'han d'explicar i de justificar: les referents a la teoria urbanística, les referents al mètode emprat per a la definició de les divisions territorials, les relatives al procés polític i social seguit en la discussió i, finalment, les que afecten la divisió territorial de Catalunya.

L'estructura territorial interna d'una ciutat com Barcelona s'ha d'entendre per la juxtaposició de diferents escales significatives de

relació humana: barri, barriada... La nostra anàlisi identifica les dues escales superiors a la barriada que enllacen amb les que prefiguren el conjunt metropolità, definides, fora de Barcelona, pels autors del Pla Comarcal de 1976, en els anomenats sistemes metropolitans.

Aquestes entitats són les tres entitats que engloben la ciutat central (Santità-Eixample-Ciutat Vella-Barceloneta), la ciutat de l'Est (d'Horta al mar) i la ciutat de Ponent (de les Corts als barris de la Zona Franca) i les sis o nou entitats resultants d'una matisació més gran obtinguda a partir de les centralitats urbanístiques, dels desplaçaments diaris residència-treball, de les relacions telefòniques, del pes de la morfologia i de l'ús de la xarxa de Metro. Aquesta interpretació de Barcelona no ha tingut fins ara cap resposta alternativa.¹

Les divisions territorials, que són continents, han de servir per a continguts o serveis públics determinats: tots dos aspectes han de ser considerats simultàniament. Dir que el territori 'mana' significa que les 200.000 persones que serveixen per justificar la xarxa de serveis socials a Barcelona han de ser, per exemple, de cinc a deu mil al Pirineu i d'uns 20.000 en un sistema urbà com Torelló.

Per això al voltant d'unitats de 200.000 habitants a Barcelona i a la ciutat metropolitana, es fa compatible una adequada gestió del servei amb la proximitat al ciutadà per a l'ensenyament, la sanitat, els serveis socials i la guàrdia urbana. Quan aquestes unitats tenen també realitat urbanística, són adequades per a l'urbanisme, les obres públiques i els serveis municipals. Aquestes unitats seran els nous districtes de Barcelona.

De totes maneres, encara queda marge per a la investigació urbanística futura; per exemple estudiar la variació de costos dels

1. Cal dir també que després de 17 anys d'aquell text tampoc no hi ha hagut cap resposta explícitament a favor.

serveis públics per tipus de districtes o ciutats o els avantatges de les diferents possibilitats d'organització metropolitana dels serveis que no es descentralitzen.

Per primera vegada, aprovar la divisió territorial de Barcelona ha estat el resultat d'un llarg procés social, polític i institucional, tant dins l'Ajuntament com per la intervenció d'entitats ciutadanes [...], especialistes i partits polítics. Per això la nova divisió en deu districtes municipals és el fruit d'un compromís molt ben negociat en l'etapa final. Aquest procés també posa en relleu que les divisions territorials han d'intentar ajustar-se al màxim, tant a les realitats administratives existents com a la història, sempre que siguin compatibles amb els condicionaments dels continents i dels continguts.²

Disculpen l'extensió de la citació, però difícilment podria trobar o elaborar un resum dels treballs de 1981 i posteriors més sintètic que el contingut d'aquest article. De fet he decidit presentar-lo gairebé sencer, després d'algun intent fallit de resumir la metodologia i la proposta de 1981.

El text que segueix és només una ampliació d'alguna de les argumentacions anteriors, completada per una comparació, més que avaluació, de la mobilitat residència-treball entre districtes, que permeten entendre la dificultat de trobar arguments sobre la cohesió sociològica i els sentiments socials de la divisió en districtes. En l'organització actual de l'Ajuntament, els districtes tenen una plantilla de 1.912 persones, que representen el 15,2% de la plantilla de l'Ajuntament de 1998.³ aquesta dotació palesa la importància de les funcions que es gestionen descentralitzadament, com a resultat del nou model de descentralització i de participació ciutadana.

2. La conclusió que seguita a continuació intentava aplicar els aspectes positius del procés sobre els nous districtes de Barcelona a la divisió territorial de Catalunya, que en aquell moment encara era objecte d'opinió.

3. Vegeu la *Memòria Econòmica 1998* de l'Ajuntament de Barcelona, pàg. 47 i 48. La plantilla total de l'Ajuntament era de 12.560 persones, inclosos les 5.474 de les empreses i instituts municipals.